

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

71 – / 12
Београд

дел.бр. датум

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ**

**МОНИТОРИНГ
ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА**

Извештај о посети ПС Деспотовац

Београд, март 2012. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, са службеним лицима која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по Јавном позиву³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUKOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

План посета НПМ за 2012. годину је сачињен у складу са договором Заштитника грађана, Покрајинског Омбудсмана и изабраних удружења која су задужена да системски прате положај лица лишена слободе у посебним областима. Пошавши од намере да НПМ у наредне четири године посети све установе у којима се налазе лица лишена слободе, предвиђено је да се током 2012. године обави око 80 посета, од чега 50 полицијских станица, 10 затвора, 5 психијатријских болница, 6 установа социјалне заштите стационарног типа, прихватилиште за странце и 10 домова за старе особе и геронтолошких центара. Редовне посете установама ће бити најављене, а по потреби ће се обавити без претходне најаве.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ ће одржавати стални дијалог са посећеном установом као и органом у чијем је саставу, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011

² 12. децембра 2011. године

³ објављеном 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА	Полицијска станица Деспотовац <i>/ у саставу Полицијске управе Јагодина</i>
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем грађана Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, у складу са Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2012. годину
ДАТУМ ПОСЕТЕ	13. март 2012. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена писаним путем
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	вођа тима: Мирјана Дрљачић Сударевић, Виши саветник Заштитника грађана чланови тима: Предраг Андрић, виши саветник Заштитника грађана Бојан Гавриловић, представник Београдског центра за људска права

ТОК ПОСЕТЕ

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором са Дејаном Јовановићем командиром Полицијске испоставе Полицијске станице Деспотовац Полицијске управе Јагодина којом приликом је указано је на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Полицијској станици. Командир је представио Полицијску станицу у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Полицијска станица суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим НПМ је посету наставио обиласком зграде Полицијске станице Деспотовац. Извршен је увид и фотографисање просторије за полицијско задржавање и извршен обилазак просторија за испитивање осумњичених. Извршен је и обилазак просторија у КПЗ Ђуприја, у које се смештају лица којима је полицијско задржавање одређено решењем по ЗКП, у трајању до 48 сати, са територије под надлежношћу Полицијске управе Јагодина.

ФАЗА III: РАЗГОВОР СА ЗАТЕЧЕНИМ ЛИЦИМА

Тим НПМ није обавио појединачне интервјуе са лицима лишеним слободу у Полицијској станици Деспотовац, јер у моменту посете није затечено ни једно лице коме је одрежено полицијско задржавање. Обављени су разговори са затеченим полицијским службеницима који су чланове тима НПМ информисали начину рада, као и проблемима са којима се суочавају у раду.

ФАЗА IV: УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Извршен је увид и копирање документације у предметима лица према којима је одрежено задржавање.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета Полицијској станици Деспотовац окончана је завршним разговором тима НПМ са руководством Полицијске станице.

Вођа тима НПМ указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободу, о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања, као и односу запослених према тиму НПМ. Прибављена су и додатна објашњења о појединим релевантним околностима. Изражена је спремност руководства Полицијске станице да се спроведу мере које буду предложене у извештају о посети.

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници у Полицијској станици Деспотовац остварили су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућили му приступ и преглед свих просторија и инсталација, фотографисање, пружили све тражене информације, омогућили несметан приступ, увид и фотографисање тражене документације, без обзира на степен њене тајности.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ

ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА	ДЕСПОТОВАЦ <i>у саставу Полицијске управе Јагодина</i>
Адреса ПС	Ул. Церска бр. 3
Тел. ПС	035 / 611 - 036
Начелник ПС	Бојан Илић
Испоставе и одсеци у ПС (који примењују полицијска овлашћења)	Одсек криминалистичке полиције Полицијска испостава
Просторије за полицијско задржавање	Постоје просторије за полицијско задржавање по Закону о безбедности саобраћаја на путевима и по Закону о полицији - јавни ред и мир. Лица којима је задржавање одређено по Законнику о кривичном поступку смештају се у притворској јединици КПЗ Ђуприја

Број лица којима је одређено задржавање у ПС у 2011. г.	50
Број обављених лекарских прегледа задржаних лица у 2011. г.	50
Исхрана лица у време задржавања	није организована
Број задржаних лица којима је решењем суда одређен притвор у 2011. г.	0

Употреба средстава принуде од стране полицијских службеника ПС у 2011.г.	Физичка снага	4
	Службена палица	-
	Средства за везивање	2
	Ватрено оружје	-

Притужбе на поступање полицијских службеника ПС у 2011.г.	Број притужби	-
	Број основаних притужби	-

Дисциплински поступци за извршене повреде службене дужности полицијских службеника ПС у 2011.г.	Број поступака	-
	Изречених мера за тешке повреде	-
	Изречених мера за лаке повреде	-
	Поступци у току - неокончани	-

ПОСТУПАЊЕ У ОСТВАРИВАЊУ ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА

Затечени полицијски службеници су навели следеће:

Лице које је лишено слободе се одмах обавештава о својим правима, и то најпре усмено, а затим путем обрасца, ког лице лишено слободе својеручно потписује, како би се отклонила недоумица да ли је заиста поучено о својим правима. Ако лице лишено слободе не зна српски језик, или ако је реч о особи оштећеног слуха, ангажују се овлашћени тумачи по списку. Пре свега лице се поучи: да није дужно ништа да изјави и да све што изјави може бити употребљено као доказ, да има право на браниоца по свом избору, да несметано контактира са браниоцем и да бранилац присуствује његовом саслушању, да се о лишењу слободе без одлагања обавесте лица по његовом избору и да има право да га прегледа лекар.

Личне претресе лица лишених слободе увек обавља службено лице истог пола као и лице које се претреса. У случају одузимања ствари сачињава се потврда о привремено одузетим предметима, коју потписује лице коме је извршено одузимање и примерак потврде му се одмах уручује.

Обавештавање блиских лица по захтеву лица лишених слободе се обавља одмах по лишењу слободе, о обавештавању се увек сачињава службена белешка. Ако је потребно да се предузму мере за збрињавање деце или других лица о којима се лице лишено слободе стара одмах се обавештава надлежни Центар за социјални рад.

Лицу лишеном слободе се омогућује право да позове изабраног браниоца, а бранилац по службеној дужности се одређује по списку Адвокатске коморе Крагујевац, уз потпуно поштовање редоследа по списку. Указују да велики број адвоката одбија да приступи из разлога неуредног плаћања за пружене услуге бранилаца по службеној дужности, што додатно отежава рад.

Решење, односно наредба о задржавању лица се доноси најкасније у року од два сата по лишавању слободе, рок задржавања почиње да тече од момента лишавања слободе (по ЗКП и ЗОБС), односно од момента довођења у просторије полиције по Закону о полицији - јавни ред и мир. Решење, односно наредба о задржавању се уручује задржаном лицу одмах. Решење о задржавању лица садржи правну поуку, а наредба о задржавању не садржи поуку о правном леку, јер исти није предвиђен. Нејасно је који суд је надлежан да одлучује по правном леку на решење о задржавању по Закону о полицији - нарушавање јавног ред и мира, тако да се у поуци о правном леку наводи могућност жалбе „надлежном суду“ без одређења ком стварно и месно надлежном суду.

Лекарски прегледи се обављају увек када лица лишена слободе то затраже и увек након примене мера принуде. Прегледи се обављају у оближњем здравственом центру. Не постоји проблем у вези обављања лекарских прегледа. Лекарски налаз и остала медицинска документација о прегледу се даје лицу лишеном слободе.

Извештај о употреби средстава принуде се сачињава у сваком случају примене средстава примене.

Лица којима је задржавање одређено наредбом због прекршаја по ЗОБС и ЗЈРМ у трајању до 12 сати задржавају се у просторијама за полицијско задржавање у седишту ПС Деспотовац. Лица којима је задржавање одређено решењем по ЗКП у трајању до 48 сати смештају се у притворској јединици КПЗ Ћуприја, у Ћуприји, чије задржавање прати и обезбеђује полицијски службеник.

Полицијски службеници су навели и да се лица лишена слободе у протеклих годину дана нису притуживала на рад службених лица.

ПРОСТОРИЈЕ ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС

У просторије за полицијско задржавање у ПС Деспотовац се смештају лица којима је задржавање одређено наредбом по ЗОБС и решењем по ЗЈРМ, у трајању до 12 сати.

Током обиласка просторије није затечено ниједно задржано лице.

Објекат у коме је седиште ПС Деспотовац је нова вишеспратна зграда у добром стању.

У приземљу зграде ПС Деспотовац, налази се једна просторија за полицијско задржавање.

Простор за време на свежем ваздуху не постоји.

Просторија је површине око 3,5 квадратних метара, висине око 3 м. У просторији је један лежај, чини га дрвена клупа димензија око 1,7 м x 0,5 м преко које је пребачена струњача, има ћебе, делује чисто.

Просторија изгледа релативно запуштено и мрачна је. Влаге има. Зидови делују неокречено. Под је бетонски.

Прозор постоји, димензија је око 0.4 м x 0,8 м, заштићен је металном плочом са рупама, доток природне светлости је јако слаб, не постоји могућност отварања прозора, непријатан мирис се не осећа.

Вештачко осветљење продире кроз мали лим са рупицама изнад врата и такође није довољне јачине. Целокупна површина просторија за задржавање је покривена видео надзором, са једном камером која је постављена на плафону просторије. Употреба камера у просторијама за задржавање није назначена на улазним вратима тих просторија.

У просторији не постоји WC, већ се исти налази поред просторије за задржавање и чини га чуचाвац. Хигијена је добра.

У просторији за задржавање, не постоји славина за текућу воду за пиће, па воду за пиће задржаним лицима по захтеву доноси дежурни полицијски службеник.

Грејање унутар просторије не постоји.

У ПС Деспотовац се задржаним лицима, која се по устаљеној пракси не задржавају дуже од 12 сати, не даје ни један оброк.

У просторијама за задржавање ПС Деспотовац не постоји дугме електричног звона за позивање дежурних полицијских службеника.

Задржана лица су принуђена да полицијске службенике из дежурне собе, која није у непосредној близини просторија за задржавање, позивају лупањем о метална врата или виком.

Просторија за задржавање у згради ПС Деспотовац је мала, димензија око 3,5 квадратних метара, са једним уским и кратким лежајем - фиксираном дрвеном клупом, влажна, мрачна, непроветрена, без санитарних уређаја, без текуће воде, без дугмета електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, недовољно осветљена вештачким осветљењем, без назнаке да је просторија покривена видео надзором.

УТВРЂЕНО

Просторије за полицијско задржавање не испуњавају важеће стандарде.

ОСНОВ

Просторије за полицијско задржавање морају бити довољно простране. Морају имати најмање 6 квадратних метара ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 квадратна метра по особи ако су намењене за смештај више лица⁴. Размак између зидова просторије мора бити најмање 2 метра, висина од пода до плафона најмање 2,5 метра, а уколико су мањих димензија могу се користити само ако боравак у њима не траје дуже од неколико сати⁵. Просторије морају бити суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са алармом/дугметом за позивање страже, са простором за време на свежем ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица⁶. У просторијама треба да је обезбеђено коришћење текуће воде за пиће или да се задржаним лицима омогући довољна количина воде за пиће у оригиналној пластичној амбалажи⁷. У просторијама за полицијско задржавање потребно је поставити обавештење да је просторија под видео надзором⁸.

ПРЕПОРУКА

У згради ПС Деспотовац неће се спроводити полицијско задржавање док се не обезбеде просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

⁴ СРТ, Report to Serbia (2007), стр. 36.

⁵ СРТ, Second General Report (1991), стр. 43.

⁶ Заштитник грађана, Препорука 12 - 2619/ 10; у том смислу и СРТ, Serbia (2007), стр.36.

⁷ Извештај Националног механизма за превенцију тортуре о посети ПУ Јагодина од 12. марта 2012. године.

⁸ Извештај Националног механизма за превенцију тортуре о посети ПС Њуприја од 12. марта 2012. године.

ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У КПЗ ЋУПРИЈА

Лица којима је на територији ПУ Јагодина задржавање одређено решењем по ЗКП, у трајању до 48 сати, смештају се у притворској јединици КПЗ Ћуприја, у Ћуприји, чије задржавање прати и обезбеђује дежурни полицијски службеник.

У КПЗ Ћуприја у моменту посете нису постојале посебне просторије намењене за полицијско задржавање, већ се користе просторије у притворској јединици, а једино лице коме је одређено полицијско задржавање затечено је у једној групној притворској просторији заједно са осам притвореника. Просторија, означена бројем 9, налази се право од улаза у притворску јединицу КПЗ Ћуприја, коју чини приземна зграда, одржавана, у добром стању. Простор за време на свежем ваздуху постоји.

Просторија је димензија преко 30 квадратних метара, висине око 4 м, делује уредно и одржавано. Влаге нема. У просторији се налази клупа, сто и десет кревета („на спрат“), опремљених душеком, ћебадима, и јастуком. Постељина је обезбеђена свим притвореницима, а задржаном лицу није. Прозор постоји, димензија је око 1 м x 1,5 м, доток природне светлости и свежег ваздуха је задовољавајући, непријатан мирис се не осећа. Вештачко осветљење постоји, чине га две неонске групе, од којих једна није била у функцији у моменту посете. Постоји телевизор, кабловска телевизија и ДВД уређај. Унутар просторије не постоје камере видео надзора.

У просторији постоји засебан мокри чвор, вратима одељен од остатка просторије, чини га WC, лавабо са славином и туш. Топла вода се пушта сваког дана у трајању од сат времена. Грејна тела унутар просторија постоје, чине их два радијатора, у време посете у просторији је било топло.

У КПЗ Ћуприја је у завршној фази формирање наменске просторије за полицијско задржавање, која представља засебну грађевинску целину, независну од притворске јединице, налази се у објекту преко пута улаза у зграду у којој се налази притворска јединица. Просторија је површине око 30 м², нова, светла, чиста, окречена, под у плочица, вештачко осветљење јако добро, мокри чвор нов, састоји се од добар, кућица за полицијског службеника у стаклу одмах уз собу и прилазни ходник

Подржавајући напоре КПЗ Ћуприја да створи адекватне услове за смештај лица којима је одређено полицијско задржавање, Национални превентивни механизам указује на непримереност постојеће праксе да се та лица смештају у затворима.

УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Извршен је увид у књиге задржавања које се воде у ПС Деспотовац, нису уочене неправилности.

Извршен је увид у предмет бр. 41/11 задржаног лица Л. Б. рођене 20. априла 1991. године у Туприји. Разлог за задржавање је вожња аутомобила у алкохолисаном стању.

Наредбом о задржавању, одређено је задржавање Л. Б. дана 23. октобра 2011. године почев од 23 сата и 16 минута, до 24. октобра 2011. године у 09 сата и 12 минута (у трајању од десет сати). У Службеном записнику о задржавању лица наведено је да је дана 23. октобра 2011. године у 23 сата и 16 минута у Деспотовцу саобраћајна полиција зауставила возило којим је управљала Л. Б. па како је на лицу места подвргнута алкотестирању утврђено је да има 1.36 промила алкохола у организму. У записнику је даље констатовано да је лице прегледано у здравственој установи у Деспотовцу у времену од 23 сата и 45 минута до 00 сати и 30 минута којом приликом је констатовано да лице нема телесних повреда и да је могуће задржавање у ПС Деспотовац у које просторије је доведена у 01 сат и 00 минута. На самом записнику је констатовано да је Л. Б. упозната са разлозима задржавања, као и са правима да није обавезна ништа да изјави, да има права на одговарајућу правну помоћ адвоката кога слободно изабере и да ће се о њеном задржавању уколико жели обавестити чланови њене породице или лице које она жели. На самом записнику који је својеручно потписала Л. Б. наведене су и ствари које су привремено одузете од ње.

На основу увида у предмет бр. 41/11 нису уочене неправилности.

Извештај сачинио

Предраг Андрић
Виши саветник
у Стручној служби
Заштитника грађана

ЗАМЕНИК ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Милош Јанковић